

Studium Doskonalenia Kadr

Radom ul. Traugutta 61,
tel. / fax (048) 340 24 40, 340 22 18
e-mail: sdk5@wp.pl www.sdk.edu.pl

Nr 28/2004

NAUCZYCIELSKI

BIULETYN METODYCZNY

mgr Katarzyna Brodowska

**„Podmiotowość w kształceniu i wychowaniu
młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie
w stopniu lekkim”**

Podmiotowość w kształceniu i wychowaniu młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie w stopniu lekkim.

Nadrzędnym celem wychowania w ośrodkach szkolno-wychowawczych dla młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie jest wszechstronny rozwój osobowości uczniów oraz przygotowanie ich do samodzielnego i aktywnego funkcjonowania w życiu społecznym w integracji ze środowiskiem.

Te założenia możliwe są do spełnienia, jeżeli w procesie dydaktycznym wychowanek będzie traktowany jako podmiot, sprawca swoich działań. Będzie uznawany za jednostkę autonomiczną, która ma prawo do wewnętrznej niezależności i odpowiedzialności za swoje postępowanie i w miarę możliwości do samodzielnego kształtowania własnego losu.

Każdy uczeń powinien mieć zapewnione warunki programowe i organizacyjne do świadomego, aktywnego, pozytywnie motywowanego uczestnictwa i współpartnerstwa w procesie edukacji. Cały wysiłek wychowawców powinien skupiać się na zadaniu, by uczyć młodzież programowania własnego życia, a więc przenosić ciężar kierowania nim na nich samych.

Tak więc przed osobami, pracującymi z młodzieżą o ograniczonych możliwościach intelektualnych stoi nowe zadanie- ukształtowanie w świadomości wychowanków przekonania, iż należy „uczyć się, aby być”.

Podstawowym założeniem leżącym u podstaw podmiotowości jest traktowanie wychowanka- niezależnie od wieku, upośledzenia- jako człowieka, który ma prawo do własnego widzenia siebie i innych, przejawiania własnego zdania w różnych sprawach, postrzegania przez pryzmat własnych doświadczeń i odczuć. Wychowanie nie może być rozumiane jako przystosowanie do istniejącego systemu, ale jako wyzwalamie dążeń do udziału w tworzeniu nowej rzeczywistości.

Za podmiotowością uczniów w pracy dydaktyczno – wychowawczej przemawiają ważne argumenty dotyczące przede wszystkim postawy człowieka. Ludzie tacy:

- skłonni są traktować większość życiowych sytuacji jako sytuacje zadaniowe, które muszą rozwiązywać;
- są bardziej realistyczni w działaniu;
- są wrażliwi na informacje i sami poszukują takich, które ułatwiają im działanie;
- mniej liczą się z opinią innych, a bardziej cenią samokontrolę w działaniu;

- mają silniejsze poczucie odpowiedzialności. (J.Maciaszkowa ,1983, M. Łobocki, 1994)

Aby ukształtować taką postawę u uczniów z dysfunkcją intelektualną, należy proces wychowania traktować jako spotkanie dwóch niezależnych, suwerennych osób, w którym wyrażać się powinny szacunek dla drugiej osoby, jej wolności i odmienności.

Każdy człowiek powinien rozwijać się wewnętrznie korzystając jedynie z pomocy innych w zorganizowanym procesie wychowania. Ta pomoc będzie miała sens tylko wówczas, gdy oprzemy ją na stałym, otwartym przez autonomię dialogu, gdy będzie polegać na dyskretnym ukierunkowywaniu i zapraszaniu wychowanków do samodzielnych wyborów, a nie na dawaniu gotowych odpowiedzi.

Współczesny uczeń nie powinien być biernym odbiorcą podawanej wiedzy przez nauczyciela, ale w miarę swoich możliwości odkrywcą praw rządzących rzeczywistością. Powinien być aktywny, aby w przyszłości umieć radzić sobie z problemami życia codziennego, a zadaniem nauczyciela jest aktywność tę ustawicznie pobudzać i wykorzystywać.

Powodzenie nauczyciela w pracy nad rozwojem aktywności twórczej wychowanków uwarunkowane jest przede wszystkim rzetelną wiedzą oraz dobrą znajomością każdego ucznia: jego potrzeb, poziomu umysłowego, zdolności, stanu zdrowia, warunków życia, jego zainteresowań oraz temperamentu. Nauczyciel powinien pamiętać, że uczniowie energiczni i swobodniejsi w mówieniu potrzebują przede wszystkim ukierunkowania, podczas gdy osoby bierne, zahamowane wymagają zachęty, porady i pomocy.

W niniejszym artykule ukazuje- w oparciu o własne doświadczenia- możliwości zwiększania wychowawczej skuteczności zajęć lekcyjnych i internatowych poprzez wprowadzenie i stosowanie podmiotowych form pracy z młodzieżą niepełnosprawną intelektualnie.

Za istotne działanie w swojej pracy wychowawczej uważam organizowanie takich sytuacji, w których uczniowie mają możliwość wybierania zadań, które ich inspirują. Ja podsuwam propozycje, doradzam, udzielam wskazówek, ale wychowankowie sami wybierają zadania i zobowiązują się do ich wykonania. Muszą mieć poczucie, że to, czego się podejmują dzieje się za ich sprawą, z ich przyczyny, dlatego ważne jest dobre zrozumienie i zaakceptowanie celu czynności.

Planowanie pracy wychowawczej rozpoczynam zwykle od zapoznania wychowanków z propozycjami zadań, a więc ogólnym projektem ważnych uroczystości organizowanych w Ośrodku. Podaję jednocześnie ogólny zakres tematyki imprez, a uczniowie zespołowo czy indywidualnie mają się zastanowić:, co należy zrobić, w jaki sposób? W umówionym dniu przedstawiamy swoje propozycje, z których wybieramy najciekawsze i ustalamy zadania do wykonania.

Wszystkie zadania podejmowane przez dzieci wymagają starannego zaplanowania, dlatego zwykle zapisujemy je w zeszytach zebrań grupowych łącznie z terminami i osobami odpowiedzialnymi. W ten sposób mamy już plan działania na cały rok. Młodzież dzięki temu czuje się bardziej odpowiedzialna za przebieg i realizację zadań oraz wykazuje większą aktywność, bowiem samodzielnie i dobrowolnie dokonała wyboru zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i zdolnościami.

Doskonałą płaszczyzną działań, na której próbuję przybliżyć wychowankom możliwość „poczucia się sprawcą” są imprezy grupowe. Zwykle wspólnie planujemy, dokonujemy przydziału czynności i zadań, potem przystępujemy do realizacji. Niekiedy korzystamy z pomocy rodziców.

Innym przykładem poczucia sprawstwa jest przybliżenie wychowankom problemów, z którymi borykają się niektórzy uczniowie a mianowicie- trudności w nauce. Po przedstawieniu tego problemu młodzież spontanicznie wykazuje chęć niesienia pomocy słabszym kolegom. Najlepsi uczniowie umawiają się ze swoimi kolegami z grupy i samodzielnie pomagają im w lekcjach. W niektórych spotkaniach dyskretnie uczestniczę, aby w razie potrzeby mogli skorzystać z mojej pomocy.

Technika swobodnych tekstów, w różnej formie stosowana w internecie na zajęciach oświatowych, umożliwia wychowankom wyrażanie osobistych przeżyć i doświadczeń, a także potrzeb i myśli. Jednocześnie wprowadza do zajęć pewną dawkę atrakcyjności i ożywienia oraz sprzyja rozwojowi zdolności twórczych.

Kształtowanie poczucia wpływu i sprawstwa ma miejsce także na zajęciach nauki własnej lub zajęciach wyrównawczych. Podczas rozwiązywania zadań z matematyki daję możliwość wyboru takiego sposobu rozwiązywania zadania, jaki wychowanek uznał za stosowny, po czym omawiamy go, zastanawiamy się porównując z innymi, by ostatecznie odpowiedzieć na pytanie czy był właściwy, a może zrezygnować z niego szukając innych, lepszych rozwiązań. Zwracam też uwagę na potrzebę uczenia się matematyki i fizyki, a więc praktycznego jej wykorzystania w życiu, bo wszystko, czego się uczymy ma służyć nam do rozwiązywania problemów w rzeczywistości.

Poszukiwanie rozwiązań w różnych sytuacjach jest drugim etapem kształtowania orientacji podmiotowej wychowanków. Celem tworzenia tych sytuacji jest poczucie wpływu, zobowiązania, odpowiedzialności podejmowania osobistych decyzji. Należy młodzieży umożliwić zaistnienie takich sytuacji, podczas których będą mogli realizować podjęte przez siebie zadania.

Jednakże uczniowie z dysfunkcją intelektualną nie zawsze mogą odczuwać potrzebę dobrowolnego podejmowania zadań. Należy wówczas ich do tego zachęcić, tworzyć takie warunki, aby dostrzegali sensowność i użyteczność wykonywania zadań. Trzeba również pamiętać, że współdziałanie wychowanków wymaga ciągłej, dyskretnej interwencji ze strony nauczyciela-wychowawcy, która polega na odpowiednim inicjowaniu działań, udzielaniu

rad, wskazówek i minimalnym kierowaniu, bowiem są to osoby, u których samodzielna inicjatywa jest ograniczona.

Niektórzy uczniowie, mający problemy z samodzielnym podejmowaniem zadań, czasami przynoszą na lekcje ciekawe materiały i nieśmiało wykładają na ławki podczas przerw, np. albumy, zdjęcia lub samodzielnie zmontowane urządzenia techniczne. Staram się zawsze wykorzystywać takie sytuacje na zajęciach, aby mobilizować uczniów do dalszej pracy.

Przykład: Pewnego razu chłopiec przyniósł na lekcję fizyki wykonaną przez siebie lampkę (miniaturkę) uliczną zasilaną baterią. Gdy pokazał nam na przerwie swoją pracę, chłopcy zaproponowali, abyśmy na zajęciach w internacie wykonali osiedle mieszkaniowe a twórca lampki wykona oświetlenie. Praca przebiegała w grupach a potem wszystkie elementy ustawiliśmy na dużej tekturze tworząc piękną makietę. Podczas zajęć każdy wychowanek mógł zaprezentować swoje umiejętności, zaprezentować swoje zainteresowania i zdolności w danej dziedzinie. Praca przyniosła chłopcom ogromną satysfakcję i radość oraz utrwaliła się w ich pamięci, ponieważ to oni sami byli twórcami i wykonawcami pomysłu.

Uczniowie z mojej grupy wychowawczej na ogół chętnie podejmują różne zadania, szybko jednak zniechęcają się, gdy zauważą, że ich włożony wysiłek nie zostanie należycie doceniony i nagrodzony. W związku z tym każde osiągnięcie w ich pracy powinno być przez nauczyciela-wychowawcę zauważone i na bieżąco ocenione. Stosuje różne rodzaje gratyfikacji, zazwyczaj jest to ustna pochwała wobec grupy lub wyróżnienie wychowanka na apelu.

Istotnym warunkiem skutecznego działania jest także wiara we własne siły. Uczniowie, którzy wykonując zadanie są przekonani, że powodzenie w pracy zależy wyłącznie od nich samych, wkładają w nią większy wysiłek, co doprowadza do osiągnięcia celu a tym samym do uzyskania gratyfikacji. W ten sposób kształtujemy u młodzieży poczucie wewnętrznej kontroli i wiary w siebie.

Należy pamiętać, że poczucie wewnętrznej kontroli ma ten człowiek, który jest świadomy, że to, co się przydarzyło, zdarza czy zdarzy, jest bezpośrednio związane z tym, jak on postępuje, czy postąpi w danych sytuacjach. Wierzy w możliwości sterowania własnym życiem i otoczeniem, natomiast ludzie o poczuciu kontroli zewnętrznej, nie posiadają tej wiary. Jednostki z poczuciem kontroli wewnętrznej skłonni są traktować większość życiowych sytuacji jako sytuacje zadaniowe, które muszą rozwiązać, potrafią również ocenić prawidłowo swoje działania.

Pragnąc wykształcić u wychowanków umiejętność monitorowania własnej pracy stopniowo wdrażam ich do oceny i kontroli samych siebie i postępowania kolegów. Podczas różnych zajęć uczniowie zgłaszają swoje opinie i oceny bezpośrednio po wykonaniu określonej czynności. W ten sposób unikamy sytuacji, że coś umknie naszej uwadze. Początkowo opinie są nieporadne a oceny jednowyrazowe lub w formie prostych zadań: ładnie, dobrze, podoba mi

się. W momencie, kiedy wychowankowie zaczynają samodzielnie formułować swoje opinie, zwracam jedynie uwagę na sposób oceniania i uzasadniania, ponieważ często ocena uważana jest przez grupę za niesprawiedliwą lub stronniczą.

Ważną rolę w wychowaniu odgrywa ocena pracy zespołu, ponieważ oceniamy także pracę każdego wychowanka. Współdział wychowanków w ocenianiu zadań uświadamia im własne osiągnięcia, a czasem i braki, uczy uzasadniania wyrażonych opinii i ocen. Dzięki takiej formie pracy, młodzież uczy się krytycyzmu, zwracania uwagi na aspekty, którymi wcześniej interesował się nauczyciel dokonując oceny ich pracy. Młodzież musi odczuwać, że z ich zdaniem liczą się inni. Każde ocenianie przyczynia się nie tylko do ulepszania i urozmaicenia prowadzonych zajęć czy innego rodzaju czynności, lecz w dużej mierze także do wzbogacania osobowości wychowanków. Podejmując się próby oceny, młodzież przekonuje się jak trudno wydać obiektywną ocenę i jak łatwo ocenić kogoś niesprawiedliwie.

Duże znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania wychowanków w grupie mają stosunki społeczne panujące między nimi. Tworzy się tzw. grupowa struktura społeczna. Jeżeli przyjrzymy się dobrze naszej grupie to zauważymy, że są tam uczniowie akceptowani, izolowani i odrzucani. Jedne osoby są bardziej popularne, inne mniej. Dla chłopców nie akceptowanych przez grupę, przebywanie w niej jest źródłem wielu niemiłych przeżyć. Sytuacja taka nie sprzyja właściwemu rozwojowi młodzieży. Stworzenie ciepłej, przyjaznej atmosfery już od pierwszych dni nauki w szkole sprawia, że każdy wychowanek poczuje się dobrze i bezpiecznie w nowym zespole. Ponadto bardzo ważne jest stwarzanie sytuacji, w której uczniowie będą często ze sobą współpracować lub współdziałać, wówczas lepiej się poznają, rozumieją i zaakceptują. Mamy przykłady, że przyjaźnie szkolne trwają przez następne lata a nawet w życiu dorosłym, że uczniowie z przyjemnością odwiedzają swoich nauczycieli, wychowawców. Kiedy widzę na twarzy mojego wychowanka uśmiech i radość ze spotkania ze mną, kiedy wyraża chęć dzielenia się ze mną smutkami i radościami, wówczas odczuwam ogromne zadowolenie i pewność, że szkoła i pobyt w internacie nie były dla niego tylko obowiązkiem lecz źródłem wiedzy i radości, możliwością rozwoju własnej osobowości a przede wszystkim szansą odkrycia własnego „ja”.

Nauczyciel pragnący podmiotowo traktować swoich wychowanków musi zawsze pamiętać o czynnym słuchaniu, empatii, o postawie bezwarunkowej akceptacji ucznia z dysfunkcją intelektualną. Powinien uzmysłowić sobie, że służy, pracuje właśnie dla ucznia. Cały tok jego postępowania powinien być, więc przemyślany i tak dobrany, aby przyniósł jak najwięcej korzyści i radości wychowankowi. Być dobrym nauczycielem – wychowawcą to znaczy przywrócić uczniowi, człowiekowi jego podmiotową i indywidualną godność, tak, aby uwierzył w humanistyczne wartości i realizował je w życiu indywidualnym i społecznym.

Literatura:

T. Lewowicki: *Podmiotowość w edukacji*. [w:] Encyklopedia pedagogiczna pod red. W. Pomykała. Warszawa 1993

A. Suchora-Olech: *Ambiwalentne traktowanie podmiotowości w edukacji młodego dziecka*. [w:] Szukając rozwiązań... pomysły na edukowanie pod red. A. Suchory-Olech. Słupsk 1997

A. Gurycka (red.); *Podmiotowość w doświadczeniach wychowawczych młodzieży*. Warszawa 1989

A.C. Leszczyński: *O podmiotowości w szkole*, [w:] Budowanie demokracji w szkole pod red. W. Frankiewicz. Otwock-Warszawa 1995

J. Maciaszkowa: *Podmiotowość w kształceniu i wychowaniu czyli współdecydowanie i współodpowiedzialność* „Problemy opiekuńczo- wychowawcze” 1983 nr 5

M. Łobocki: *Organizowanie pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą*. Lublin 1994

NAUCZYCIELSKI BIULETYN METODYCZNY:

dotychczas ukazały się:
w latach 2003-2004 wydano zeszyty metodyczne

Numer publikacji:	Imię i nazwisko autora:	Miejsce pracy:	Tytuł publikacji:
25/2003	Lucyna Panek	Przedszkole Publiczne Nr 12 w Radomiu	Scenariusz zajęcia Wychowania Przedszkolnego z wykorzystaniem metod aktywizujących dla grupy 5-latków - Czarodziejskie słowo - „przepraszam” na podstawie opowiadania S. Szuchowej „Mateuszek na zaczarowanej wyspie”.
26/2003	Barbara Deleska	Publiczna Szkoła Podstawowa w Starych Zawadach	Sprawdzian zintegrowany dla klasy II
27/2003	Małgorzata Błach	Publiczna Szkoła Podstawowa w Starych Zawadach	Sprawdzian zintegrowany dla klasy II
28/2003	Małgorzata Kozieł	Zespół Szkół Odzieżowych w Radomiu	Scenariusz lekcji z przedmiotu organizacja procesów produkcyjnych
29/2003	Magdalena Wulkiewicz	Zespół Szkół Odzieżowych w Radomiu	Scenariusz lekcji – „Modelowanie sukni damskiej podstawowej na formie konstrukcyjnej bluzki”
30/2003	Renata Basaj	PSP Nr 1 w Pionkach	Konspekt lekcji dla klasy III - „Książkowi twórcy” - czyli jak napisać piękną książkę?
31/2003	Zbigniew Basaj	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Pionkach	Scenariusz lekcji – „Twierdzenie Talesa i jego zastosowanie”
32/2003	Dorota Molenda	PSP Nr 1 w Pionkach	Scenariusz lekcji w klasie 5 – „Karta katalogowa a karta tytułowa książki”
33/2003	Barbara Ziółkowska	Przedszkole Publiczne Nr 6 w Radomiu	Konspekt dla dzieci 5 letnich pt: „Chora rzeka”
34/2003	Jolanta Hajduk	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 33 w Radomiu	Ogólna charakterystyka rozwoju psychofizycznego 7 – latka
35/2003	Joanna Kaliszewska	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34 w Radomiu	Urządzamy „Andrzejki” czyli stare i nowe wróżby andrzejkowe
36/2003	Anna Kobza	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34 w Radomiu	Urządzamy „Andrzejki” – czyli stare i nowe wróżby andrzejkowe
37/2003	Agnieszka Skurosz	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34 w Radomiu	Urządzamy „Andrzejki” – czyli stare i nowe wróżby andrzejkowe
38/2003	Małgorzata Zelga	ZSO Nr 8 w Radomiu	Konspekt lekcji dla klasy II Gimnazjum – „Rozmieszczenie ludności świata”
39/2003	Małgorzata Zelga	ZSO Nr 8 w Radomiu	Poradnik dla uczestników rajdu
40/2003	Grażyna Kabacik	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34 w Radomiu	„Wpływ alkoholu na osobowość młodego człowieka w wieku dorastania”
41/2003	Zbigniew Basaj	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Pionkach	Scenariusz lekcji dla klasy I szkoły ponadgimnazjalnej – „Odległość punktu od prostej”

42/2003	Renata Basaj	PSP Nr 1 w Pionkach	Konspekt lekcji dla klasy III „Budowa zewnętrzna książki”
43/2003	Jolanta Hajduk	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 33 w Radomiu	Gry i zabawy o charakterze integracyjnym i inne wzmacniające więzi koleżeńskie w zespole stosowane w klasie integracyjnej
44/2003	Wioletta Kicior	ZEGiP w Makowcu	Scenariusz zajęć dla kl.II – kształcenie zintegrowane
45/2003	Dorota Molenda	PSP Nr 1 w Pionkach	Scenariusz lekcji w klasie 4 – „Czasopismo jako źródło wiedzy i informacji”
46/2003	Teresa Kobylarczyk	PSP Nr 1 w Pionkach	„O mądrym korzystaniu ze środków masowego przekazu”
47/2003	Małgorzata Zacharska	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 8 w Radomiu	„Plastyka jako czynnik ułatwiający zdobywanie wiedzy”
48/2003	Urszula Marecka Jadwiga Stępień	Publiczne Gimnazjum w Parznicach	Program międzyprzedmiotowej ścieżki edukacyjnej „Kultura polska na tle tradycji śródziemnomorskiej”
49/2003	Bożena Nowak	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 8 w Radomiu	Scenariusz zajęć zintegrowanych w klasie 3 b – „Jesień wokół nas” – Temat dnia – „Dlaczego liście zmieniają barwę”
50/2003	Anna Szczucka	VI Liceum Ogólnokształcące w Radomiu	Międzynarodowe prawo humanitarne i Czerwony Krzyż
51/2003	Maria Koćwin	Prywatne Liceum Ogólnokształcące w Mariówce	Scenariusz zajęć – „Dzień Europy”
52/2003	Agnieszka Łęcka	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 15 w Radomiu	„Techniki doskonalące pismo”
53/2003	Małgorzata Kozłowska	Publiczna Szkoła Podstawowa w Wacynie	„Dydaktyczne planowanie treści kształcenia podstawą osiągnięć uczniów z przyrody”
54/2003	Grażyna Kabacik	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34 w Radomiu	„Więź dziecka z rodzicami”
55/2003	Iwona Stępień	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 3 w Radomiu	„Strategia komunikacji w szkole”
56/2003	Elżbieta Majek	Zespół Szkół Nr 2 w Markach	„Wiatr, jego rodzaje i znaczenie w życiu człowieka”
57/2003	Jolanta Oleszczuk	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 24 w Radomiu	„Asertywność w życiu człowieka”
58/2003	Iwona Chudzik	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 3 w Radomiu	„Dziecko jako uczeń i jego trudności w czytaniu i pisaniu”
59/2003	Aldona Karasek	Zespół Szkół Spożywczych i Hotelarskich w Radomiu	Testy dla maturzystów – „Vor dem Abitur”
60/2003	Aldona Karasek	Zespół Szkół Spożywczych i Hotelarskich w Radomiu	„Kilka przykazań poligloty – czyli jak uczyć się skutecznie języków obcych”
61/2003	Anna Kobza	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34 w Radomiu	„Rozwijanie twórczości dzieci w świetlicy szkolnej”
62/2003	Ludmiła Krutewicz	Publiczna Szkoła Podstawowa w Młochowie	„Zdrowy styl życia”
63/2003	Mariola Grabowska	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 8 w Radomiu	„Znaczenie obserwacji w kształceniu przyrodniczym”
64/2003	Agata Szymańska	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 24 w Radomiu	„Baśnie i legendy – źródłem wiedzy o regionie”
65/2003	Lilia Matulewicz	Zespół Szkół Budowlanych w Radomiu	„Struktura demograficzna populacji ludzkiej”

66/2003	Lilia Matulewicz	Zespół Szkół Budowlanych w Radomiu	Test sprawdzający osiągnięcia uczniów z działu „Hydrosfera”
67/2003	Marzanna Cichońska	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 w Kozienicach	Autorski program z edukacji ekologicznej
68/2003	Anna Tomaszek Zbigniew Zastawny	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 9 w Radomsku	„Jestem Polakiem i Europejczykiem”
69/2003	Anna Tomaszek Zbigniew Zastawny	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 9 w Radomsku	Edukacja Europejska
70/2003	Izabela Czarnecka	Zespół Szkół Integracyjnych w Radomiu	Scenariusz zajęć blokowych w klasie trzeciej- „Chrońmy nasze środowisko” – Temat: „Jak zachowywać się w lesie”
71/2003	Halina Bobryk	Zespół Szkół Spożywczych i Hotelarskich w Radomiu	Scenariusz lekcji – „Otrzymywanie soli metodą tekstu przewodniego”
72/2003	Małgorzata Brodowska Monika Mazur Małgorzata Wrona	Publiczny Zespół Szkół w Jedlni	Scenariusz uroczystości regionalnej. Ocalić od zapomnienia kulturę ludową.
73/2003	Agata Uglewicz	Nauczycielskie Kolegium języków obcych w Radomiu	English Idioms
74/2003	Aneta Patynowska	Publiczne Gimnazjum nr 1 W Radomiu	Wykrywanie skolioz i metody postępowania korekcyjnego
75/2003	Halina Moczko	PSP w Wieniawie	Propozycja arkusza samooceny
76/2003	Renata Stus	PSP Sułkowice	Agresja wśród dzieci i młodzieży a wychowanie
77/2003	Renata Stus	PSP Sułkowice	Funkcja kierownicza dyrektora szkoły
01/2004	Małgorzata Smerda	ZSZ im. J. Kilińskiego w Radomiu	Projektowanie i konstrukcja obuwia
02/2004	Ewa Jasińska	ZSZ im. J. Kilińskiego w Radomiu	Modelowanie
03/2004	Małgorzata Tyczyńska	ZSZ im. J. Kilińskiego w Radomiu	Praktyczna nauka zawodu
04/2004	Renata Żabicka	Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. J. Korczaka w Radomiu	Przygotowanie czytelnice uczniów upośledzonych umysłowo z szkole zawodowej
05/2004	Urszula Szarek	PSP w Dzierzkówku Starym	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości o Afryce
06/2004	Joanna Dziwerek Jadwiga Kiljanek	PSP Nr 33 w Radomiu	Komputer – „Przyjaciel czy wróg dziecka”
07/2004	Małgorzata Ziółkowska Dorota Grabska	PSP Nr 3 w Radomiu	Święto Niepodległości
08/2004	Jolanta Grzywacz		Sposób obrazowania we fragmencie Księgi III „Pana Tadeusza” A. Mickiewicza
09/2004	Barbara Siechowicz	CKU w Radomiu	Zwiedzamy najciekawsze miejsca i regiony Rosji
10/2004	Małgorzata Ziółkowska	PSP Nr 3 w Radomiu	Główne założenia integralnego programu profilaktycznego

11/2004	Renata Żabicka	Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. J. Korczaka w Radomiu	Problemy podejmowania pracy przez wychowanków placówek specjalnych
12/2004	Mirosława Gołąbek	Przedszkole Publiczne Nr 3 w Radomiu	Wpływ telewizji na rozwój emocjonalny dziecka w wieku przedszkolnym
13/2004	Teresa Elżbieta Cis	PSP Nr 8 w Radomiu	Zasoby przyrody odnawialne i nieodnawialne
14/2004	Lidia Kliszc Grażyna Wasiak Radosław Starczewski	II LO w Radomiu	Test pomiarowy w zakresie „Pole elektryczne”
15/2004	Jan Bogdan Kępczyński	PSP w Kaszowie	Rozwój sprawności motorycznej dzieci w okresie rozwoju osobniczego oraz sposoby oceny, pomiaru zdolności i umiejętności motorycznej
16/2004	Małgorzata Wiederek	PSP Nr 8 w Radomiu	Kształtowanie pojęć przyrodniczych w nauczaniu zintegrowanym
17/2004	Anna Swat	II LO w Radomiu	Powtórzenie wiadomości z fizyki w gimnazjum w zadaniach
18/2004	Ewa Dygas	Przedszkole Publiczne Nr 12 w Radomiu	Wychowanie przedszkolne dla pięciolatek
19/2004	Sylwia Pakulniewicz		Projekt jako metoda nauczania
20/2004	Anna Swat	II LO w Radomiu	Powtórzenie wiadomości z fizyki w gimnazjum w zadaniach część II
21/2004	Barbara Siechowicz	CKU w Radomiu	Konkurs wiedzy o Rosji
22/2004	Renata Janczyk		Dni zdrowia w naszej szkole
23/2004	Elżbieta Ciszewska		Metody twórcze w interpretacji Rudolfa Labana i Karola Orffa
24/2004	Lidia Ferensztajn	PSP Nr 33 w Radomiu	Agresja u dzieci – przyczyny i zapobieganie
25/2004	Ewa Drewniak	Przedszkole Publiczne Nr 6 w Radomiu	Dziwne zabawki – zabawy matematyczne
26/2004	Renata Tamborek	PSP Nr 33 w Radomiu	„Charakterystyka rozwoju umysłowego dzieci w wieku przedszkolnym,4 ze szczególnym uwzględnieniem mechanizmu kształtowania pojęć”
27/04	Katarzyna Brodowska	Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. J. Korczaka w Radomiu	„Jak radzić sobie z agresją?” – cykl zajęć profilaktyczno – wychowawczych przeznaczony dla młodzieży z dysfunkcją intelektualną

Skład komputerowy: Edyta Włoskowicz

Redakcja: Zespół SDKO

Copyright by
Studium Doskonalenia Kadr Oświatowych
Radom – 2004.
Egzemplarz promocyjny i bezpłatny.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Publikacji tej bez zgody właściciela praw autorskich nie można kopiować, przedrukowywać i rozpowszechniać w całości lub fragmentach, łącznie z wykorzystaniem systemów przekazywania i odtwarzania informacji.
Powyższe zastrzeżenie nie dotyczy nauczycieli wykorzystujących publikację do własnego doskonalenia.

Studium Doskonalenia Kadr Oświatowych
Placówka o zasięgu ogólnokrajowym z wpisem do rejestru niepublicznych placówek doskonalenia nauczycieli Mazowieckiego Kuratora Oświaty pod numerem 1/NPDN/2000.

Adres do korespondencji:

Studium Doskonalenia Kadr Oświatowych
Radom ul. Traugutta 61
tel. / fax (048) 340-24-40, tel. 340-22-18,
kom. 0 502 665 341, 0 600 884 774
[e-mail: sdk5@wp.pl](mailto:sdk5@wp.pl) www.sdk.edu.pl

Radom, dn.

OŚWIADCZENIE

Ja, niżej podpisana,
legitymująca się dowodem osobistym (*seria, numer*).....,
zamieszkała w (*adres*).....,
oświadczam, że jestem autorką przekazanych do publikacji materiałów
metodycznych pt.....

.....
Materiały te udostępniam Studium Doskonalenia Kadr s.c. celem opublikowania
ich w Nauczycielskim Biuletynie Metodycznym.

.....
(*podpis*)

Wyrażam zgodę na umieszczenie mojej publikacji na stronie internetowej
Studium Doskonalenia Kadr Oświatowych.

TAK

NIE

.....
(*podpis*)